

ישראל עזרת

יוצא לאור על ידי בית המדרש "החיים והשלום" בני-יורק

פרשת ויקרא-זכור • גליון 226 •

תחליף מברך

ידועה טעמו של הרמב"ם בספר ה"מורה" למצות הקרבנות, והביאה הרמב"ן בפרשתנו (א, ט)... והנה בכתוב הזה טעם הקרבנות שהם אשה ריח ניחוח לה' - ואמר הרב במורה הנבוכים (ג מו) כי טעם הקרבנות, בעבור שהמצרים והפושדים, אשר היו ישראל גרים ותושבים בארצם מעולם, היו עובדים לבקר ולצאן, כי המצרים עובדים לטלה והפושדים עובדים לשדים אשר יראו להם בדמות שעירים, ואנשי הודו עד היום לא ישחטו בקר לעולם, בעבור כן צנה לשחוט אלה השלשה מינין לשם הנקבד, כדי שינדע כי הדבר שהיו חושבים כי הם בתכלית העברה הוא אשר יקריבו לבורא, ובו יתפפרו העונות כי כן יתרפאו האמונות הרעות שהם מדוי הנפש, כי כל מדנה וכל חלי לא יתרפא כי אם בהפכו. אלה דבריו ובהם האריך. הרמב"ן חולק על טעם זה בהחלטיות ובדברים חריפים - "...שכר גדול וקשיא רבה על נקלה, יעשו שלחן ה' מגאל שאיננו רק להוציא מלפן של רשעים וטפשי עולם, והפתוב אמר כי הם לחם אשה לריח ניחוח. וגם כי לפי שטותם של מצרים לא תתרפא מחלתם בזה, אבל תוסיף מכאוב, כי מחשבת הרשעים הנזכרים לעבוד למזל טלה ומזל שור שיש להם כח בהם כפי מחשבתם, ולכן לא יאכלו אותם לכבוד כחם ויסודם, אבל אם יזבחו אותם לשם הנקבד זה כבוד להם ומעלה, והם עצמם כהם נוהגים, כמו שאמר (ויקרא יז) ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירם, ועושי העגל זבחו לו והרב מזכיר שהיו מקריבים ללכנה בכל ראשי חדשיהם, ולשמש בעלותה במזלות הידועים להם בספריהם ויותר תתרפא המחלה באכלנו מהם לשבע שהוא אסור להם ומגנה בעיניהם ולא יעשו כן לעולם".

ולאחר שמרחיב לסתור את הטעם שהביא הרמב"ם, מבאר הרמב"ן, "ועל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם, תכנס בו ממה שאמרו רבותינו בספרי (פנחס קמג) ובסוף מנחות (ק"ע"א), אמר שמעון בן עזאי, בא וראה מה פתיב בפרשת הקרבנות שלא נאמר בהם לא אל ולא אלקיה ולא אלקים ולא שדי ולא צבאות אלא יו"ד ה"א שם המיוחד, שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלק ושמה תאמר לאכילה הוא צריך, תלמוד לומר אם ארעב לא אמר לה כי לי תבל ומלאה (תהלים ג, יב), לא אמרתי לכם זבחו אלא כדי שיאמר ויעשה רצוני". עין שם עוד שמביא טעם נוסף על

דרך הפשט. מפרשים נוספים תמהו על טעמו של הרמב"ם והסבירו את דבריו באופנים שונים. וה"ח"תם סופר" (ה, כד) מביא שרבי יוסף מטראני - המהרי"ט ב"צפנת פענח" שגם הרמב"ם בעצמו (סוף הלכות מעילה) כתב שהקרבנות חק, עין שם ב"ח"תם סופר" שהביא מדבריו בהסבר דברי הרמב"ם ובבאורו.

תחליף ה'קונטינר'

ונראה לתת טעם נוסף להצעת הרמב"ם בטעם הקרבנות, אף על פי שכאמור שהוא עצמו סובר שמדבר בחק נעלם.

הנה בעבר (במאמר לפרשת בראשית) הבאנו מדברי רבותינו זכרונם לברכה, שאחת הנהגות הנחוצות בחנוך האדם היא הצעת תחליף מתוך דבר האסור. בפרט כאשר האדם רגיל בדרך הלא טובה, כי אז דבורים, שיחות ואפילו אזרחות, גם אם יועילו לפי שעה, עלולות להתפוגג עם הזמן, מהיותו משרש בחטא. וכאשר מצעת לאדם תחליף "פת בסלוי" יקל עליו לבחור במתן ולעזוב את האסור. ואולי זו היתה כונת הרמב"ם שפא לבאר הבט חנוכי זה, ואף שאמנם הקרבנות הם סוד, בכל זאת היה בו תועלת לישראל, מהיותם מהיום תחליף לסייע את הרחקתם מעבודה זרה הדומה לה. ויתכן שרעיון זה נרמז בדברי הרמב"ם (פלושן שהובאה ברמב"ן) "כי כן יתרפאו האמונות הרעות שהם מדוי הנפש, כי כל מדנה וכל חלי לא יתרפא כי אם בהפכו".

נמחיש את הדברים באמצעות מעשה שהיה ונמסר מבעל המעשה - אורח מהצד שהיה עד להתרחשויות. משפחה שנסעה ברכב ארחה 'טרמפיסט' שבקש להצטרף לנסיעה ששמה פניה ליעדו. הוא התישב ליד הנהג. מאחור ישיבה רעיתו של הנהג עם בנם, כבן ארבע-חמש שישב על פסא הבטיחות. הילד החל להשתעמם ומפיו קלחו דבורים שונים. בתוך כך הזכיר שם שמים... האם נחרדה - "שם שמים לבטלה, תפסיק". אך הילד לא הבין מה רוצים ממנו, ושב וחזר, הפעם ברצף. גם האב הזדעק - "אוי, שם שמים". הוא ניסה להסביר לקטן את חמרת אסור הזכרת שם שמים לבטלה. אך הילד כאלו לא שמע. האם הציצה לו מיני מתיקה בתקנה להשיח את דעתו. בתגובה חטף את הממתק והגביר את קולו... גם כאשר הזעיפה לו פנים, צעקה עליו, לא חדל הילד. נכר היה שהוא

מהספר הקדוש

"זרע שמשון"

לרבי שמשון חיים נחמני זיע"א

מדרש רבה ע"פ "ויקרא אל משה" - "יש זהב ורב פנינים" הפל הביאו נדבתן למשכן, זהב הח"ד "וזאת התרומה" ורב פנינים זו נדבתן של נשיאים "וכל יקר שפתי דעת" לפי שהיתה דעתו של משה עגומה עליו, אמר, הפל הביאו נדבתן למשכן ואני לא הבאתי, אמר לו הקב"ה חייך שדבורך חביב עלי יותר מן הפל שמפלם לא קרא הדבור אלא למשה, הדה הוא דכתיב "ויקרא אל משה" עכ"ל. קשה, מהו שדבורך חביב עלי יותר מן הפל, שנאמר "ויקרא אל משה" אדרבא כאן היה הדבור של הקב"ה שמדבר עם משה, ואמרי' במדרש על פסוק "נוצר תאנה יאכל פריה" לפי שנתן משה נפשו על המשכן להראות לכל חכמי לב והנשים שלא יטעו מפה שצוה הקב"ה לכה נקרא על שמו, שנאמר "ויחי ביום פלות משה" וכן בכל דבור ודבור שנאמר "כאשר צוה ה' את משה" עכ"ל, וזו היא פונת המדרש שהדבור שעשה משה עם כל בעלי המלאכה חביב להקב"ה מכלם והטעם כי גדול המעשה יותר מן העושה ומדד לו מדה פנגד מדה שנתחד לו לבדו הדבור תוך המשכן שעשו כדכתיב "מאהל מועד לאמר" ועוד "לאמר" משמע לאמר לאחרים והוא סימן לזכות שלו. ובהסבר דבריו הקדושים. על פי הבנתו שמהמדרש "שדבורך חביב עלי" וכו', כלומר שמשוה דבר עם הקב"ה, ולא מצינו בפסוק שמשוה דבר כלל רק הקב"ה דבר, שנאמר "ויקרא אל משה וידבר אליו", דהינו שהקב"ה דבר עם משה, אם כן, מהו "שדבורך"? ומי'טב. שפונת המדרש "שדבורך חביב עלי" הוא על דברי משה במהלך העבודה, כפי שמסביר הרב זיע"א על פי מדרש.

מתחיל להבין שאינו נוהג פשוטה אך עושה דוקא. יתכן גם שהיותו 'אזוק' למושב הבטיחות, מבלי יכלת לברח, תרמה גם היא למרדנותו... ואז התפתח וכוח בין בני הזוג, היא האשימה אותו שחסך מבנם 'רטלין' והוא האשים אותה בנתינת ערך 'רטלין' ומה גם שמיני המתיקה שהיא מעניקה לו בשפע מבלבלים את מחו... ובכל אותה עת, הילד המשיך במנהגו. בהגיעם לצמת דרכים, באה מולם משאית גדולה שגוררה 'קונטינר' גדול, וחסמה את הדרך. האב המתסכל הגיב בכעס: עכשיו גם 'קונטינר' הזה חוסם לנו

את הדרך. הילד השתתק רגע, מלמל וניסה לחזור על המילה החדשה שהגיעה לתודעתו זה עתה: 'קונטינר'! בבת אחת שכח מדבורו הקדם ונסה להגות את המילה החדשה שוב ושוב. כמוכן שעל ההורים יהא להסביר לבניהם את חמר אסור הזכרת שם שמים לבטלה. יחד עם זאת, ובפרט בעתות כנוצר לעיל, ובמצב שהילד אינו כלי לקבל את הדברים, נדרש הילד לתחליף, וה'קונטינר' היה אמצעי מברך להשיח את דעתו.

הבליטה שהסירה את הפצע

וברוח ימי הפורים המשמשים ובאים, נראה להביא מעשה שהיה [או שלא היה...] המבטא את כח התחליף ברפוי החולי. מספר במלך המושל על מדינה גדולה, שמעופף ארסי הצליח לחדור את כל מנגנוני השמירה, לעלות על מצחו של המלך ולעקצו. הכאב צרב והמלך נועץ ברופאים ובמומחים, אך על אף הרפואות היקרות שהובאו לפניו, הפצע נותר בעינו ולא זו בלבד אלא שגם התרחב ומיום ליום פשט על פרצופו. התברר שהצרה אינה רק של המלך, אלא פגם בתדמית המלוכה כלה. לא מקבד לצפות במלך שפניו מכערים בפצע מדמם... [דרך אנב, לחשיבות תאר פני המלך, נלמד מפק שגם ביום פפור עליו לרחץ את פניו שנאמר (ישעיהו לג, יז) מלך ביפיו תחזינה עיניך (עין ברמב"ם הלכות שבימת העשור פ"ג ה"א)]

וכמו בהרבה מעשיות מתפוצות ישראל, גם כאן, הדרך נודע ליהודי חכם, שקלט את הפעיה וגילה

תושיה. הוא התחזה לרופא ובקש לנסות את מזלו אצל המלך.

לאחר 'בדיקות' רפואיות שונות, בקש מהמלך שיציאו כל איש מעליו כי דבר סתר לו אליו. המלך הנואש הורה לכל הנצבים עליו לעזב את החדר. יש לך רפואה לפצע המכער הזה, מצאת פתרון לבעיה? שאל המלך. ובתגובה הרים החכם היהודי את גבותיו ובפנים מרכמות אמר, פי אמנם באשר לפצע, עדין לא מצא פתרון, אך הפצע הוא דבר קטן ושולי ביחס לבעיה האמתית. מה היא? זעק המלך בחרדה.

הבטן - השיב היהודי. הבטן? מה יש לבטן? - תמה המלך. זה לא מה יש לבטן, אלא מה נמצא בבטן... להוי ידוע לך, כבוד המלך, שהבטן צומחת וגודלת, וזאת משום יבלת שומנית גדולה היושבת תחת מפתחי הלב של כבוד המלך... בשלב זה כבוד המלך לא ירגיש את היבלת אך על פי הבחנה רפואית מעמיקה, לא ירחק היום והפצע המקנן שם יצא החוצה ויבלט לעין כל. אמנם עלי להרגיע את כבוד המלך, שפינון שכבוד המלך לובש מחלצות, אין כל כך מקום לדאגה, עם זאת יהא עליו להוסיף עוד כהנה וכהנה לבושים רחבים גדולים, על מנת שהאזרחים לא יבחינו בבליטה הגדולה שתצמח ותבלט מהבטן... עם זאת, עם הזמן, יאלץ כבוד המלך להפטר מכל בגדיו המלכותיים ולתפור מערכת בגדים חדשה ומיחדת שתסתיר את המפגע. ודרך אנב, הבליטה עשויה להכאיב, ואפילו להכאיב מאד, אבל עלי להרגיע אותך,

את כבוד המלך, שיש אנשים שחיים עם זה... המלך נרעד מצער. ואפילו נתוח לא יעזר? - שאל בחרדה, אז חף היהודי ואמר, הרגע כבוד מלכנו, בשביל מה נתוח כאשר אפשר לפתור את הבעיה בקלות ובלי כל פעלה פולשנית אחרת? אמנם מדבר בתופעה חמורה, פי כמה וכמה מהפצע שבפניו, אבל יש פתרון, אפשרות זהב שתמגר לגמרי את הבעיה עוד לפני ה'בעיה': כל שעליך לעשות הוא להחזיק את בטנך בעשר אצבעותיך, כך תעשה חדש ימים. כל העת הידיום על הבטן. אם כה תעשה, היה סמוך ובטוח שהכל יסתדר. היבלת תקטן ותחלף כלעמח שבאה. ואמנם המלך שחשש וחרד מהבליטה המסתורית, לא עזב את ידיו מבטנו.

כעבור חדש, הפצע בפנים חלף הלך. התברר, שהגורם לכך שהפצע בפניו התרחב והתפשט היה מחמת ההתעסקות בו; המלך שהתעסק בפצע - נגע, ושפשוף, ובקצור, לא נתן למקום להחלים ולפצע להתאחות. ידע היהודי שבמצב כזה כל תרופה שתנתן לו לא תעזר, גם לא אזהרות ומסרים. קיימו של הפצע רובץ במחשבתו וידיו קופצות מבלי משים לב, למקום הפצע. לכן הציע לו תחליף אחר: להתעסק בבטן. וכיון שכן, התעלם מהפצע וממילא עזר פניו נרפא.

זכנו ה' יתברך לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם כל ימי חייו.

משיוחות הסגידים של"ט"א
הגיש משה אליהו ש. (ט"ל) 050.4125671
שבת שרום ומברך ופורים שמח

תעניינת אקסטר - עת רצון גדול

זכרונם לברכה, דאקסטר היתה נקראת 'אילת השחר'. ואחר כך ישפך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואקסטר, אשר בזכותם יעתר לו הקדוש ברוך הוא ויפתח לו שערי רחמים, ויתקבל תפלתו ברצון.

...ולכן היושבי כפרים צריכין גם כן להיות בחבורה קדישא בבית הכנסת ביום תענית אקסטר, כי יום זה הוא מסגל מאד שיקבל תפלתנו בזכות מרדכי ואקסטר. וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אקסטר, ויאמר תחלה מזמור כב בספר תהלים 'אילת השחר'. ודרשו רבותינו

(ספר "קב ה'שחר" פרק צז)

סגולה להמתקת הדינים

רבה ירבי וירא עבדו סגולת פורים בהדי תודי. איכסום, קם רבה שהטיה לרבי יורא. למהר, בעא רחמי עליה ואחיה. לשנה (אחרת) אמר ליה, ניתי מר ונעביד סגולת פורים בהדי תודי. אמר ליה, לאו כל שעתא ושעתא מתרחיש ניכא". (מגלה ז ע"ב)

כתב בפרוש "שפתיה חכמים" (שם) "בעא רחמי ואחיה - ואפשר שתפלת רבה היתה, מאחר ששתינת פורים הוא סגולה להמתקת הדינים, כמו שכתבו בשם תלמידי הפעל שם טוב שכל השוטה בפורים, כאלו מתענה משבת לשבת, וכעין האכל ושוטה ב'ט' תשרי כאלו התענה תשיעי ועשירי (ברכות ה ע"ב) עין שם, והשוטה בפורים, הוא סגולה להמתקת הדינים, ונקרעים כל המסכים המבדילים, והוא בדיק ומנסה (ספר סגולת ישראל), ואם כן שומר מצוה מגינה ומצלת (סוטה כא ע"א), ומכח תפלת רחמים הללו - ואחיה".

נפלאות הבורא ית"ש

התפתחות מתא בורך

את כל אברי האדם, על גידיו, עצמותיו וכו' שנעמדים באין ספר מערכות משכללות, שם הבורא ית"ש בתא בודד, אחד ויחיד. אותו תא יחידי הולך ומתרבה למאות תאים שונים, המסגלים ליצור כחמשים אלף חלבוניים שונים מהם נוצרים תאי גוף האדם. כעבור ימים ספורים מתלכדות קבוצות התאים לשכבות ויריעות וצנורות, שבמהלך השבועות הבאים יעברו למקומות המתאימים כפי מבנה הגוף, ראש, גוף, ידים, רגלים וכו', בגלגלת יפתחו שקעים ויפיעו עינים, מצדדי נקבי האזניים, תחתיו חטם, פה, וכן הלאה בגוף, לב פועם, כליות, לבלב, ראות וכו' - הכל בהתאמה מדיקת להפליא. כעבור ארבעים יום כבר נתנים בו סימני מינו ונקבע אם יהיה זכר או נקבה. בשלש חודשי ההריון הראשונים, יגיב המוח לאברים המתפתחים. בחודש השלישי להריון, מופיעות טביעות האצבעות בעבר, ומאז לא ישתנו כל חייו וגם זמן רב לאחר מותו [טביעות האצבעות הם מבין הדברים האחרונים שנעלמים בעור לאחר המות]. וכעבר שלושה חודשים מתעצבת דמותו וצורתו כאדם. [ועין מסכת ברכות (ס ע"א) בבקשת רחמים מלפני השם יתברך על פרקי זמן אלו במהלך ההריון] העבר הולך ומתחזק וכתם תשעת חודשי ההריון, לאחר שנוצר התא הראשון, כבר נשלמו עשרים וחמשה טרליון תאים, והעבר יוצא לאור העולם. וככל שחולפים ימיו מתנועעים אבריו ובאים לידי שמוש; העינים יראו, יסתכלו, יתבוננו, יבחינו, הפה והשפתים יחזכו, דרך הגרון ישמיעו הברות, שבעתיד יצטרפו למלים ולשרשרת מלים, לשירים ולספורים וכן הלאה, הידים ימששו, יחושו ויפעלו והרגלים יקפצו, ירוצו וירקדו, והכל מאותו תא יחיד וקטן.